

ՎԱՆԵՑԻ ՊՕՂՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԷԻ ԻՆՔՆԱԶԵՌԱԳԻՐ ՄԷԿ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Սուրեն կը հրատարակեմք Յուսուպիմի Վանեցի Պօղոս պատրիարքի ՌՄԺԸ (= 1769) քուակիր մէկ գրութիւնը, ինքնաձեռագիր, որուն մէջ նկարագրուած են այն կարգերն ու սովորութիւնները, որոնց համաձայն նորեկ ուխտաւորները կը բերուէին Յուսուպիմ, նաեւ Սուրբ Յակոբեանց վանքին մէջ անոնց եղած ընդունելութեան կերպը, եւ թէ՛ հոն, թէ՛ Սուրբ Յարութիւն եւ ուրիշ սրբավայրեր անոնց այցելութեան առթիւ սահմանուած տուրքերու տեսակներն ու քանակը եւայլն ուրիշ մանրամասնութիւններ:

Սոյն գրութիւնը, ինչպէս կ'երեւի, թերի մնացած է, բայց եւ այնպէս բաւական հետաքրքրական տեղեկութիւններ կու տայ այդ դարու սովորութեանց մասին, սովորութիւններ՝ որոնք Ս. Արքեպիս մէջ մասամբ պահուած էին տակաւին մինչեւ 1914 բուսակներ, այսինքն մինչեւ ընդհանուր պատերազմի տարին: Այնուհետեւ զգալի չափով նուազած ըլլալով Յուսուպիմի հայ ուխտաւորներու թիւը՝ այդ սովորութիւններն ալ մոռցուելու վրայ են հետզհետէ:

Մ. Ե. Ն.

ՌՄԺԸ (= 1769) մեղապարտ Պօղոս Պատրիարքն Սրբ. Յուսուպիմի ըսկսայ աստ զկարեւորսն Սրբոյ Տանն զմանս իրս գրով արձանացուցանել վասն պիտանաւորութեան ապագայիցն: Նախ յորժամ տէրու նական ուխտաւորքն Աստուծով բարեաւ ելանեն ի Յուպիմ, ընէյիզն տեղւոյն իսկոյն փայեկ յղելոց է ծանուցանելով զորքանութիւն եւ զորպիսութիւնն՝ որքան եւ կարէ, յղելով եւ զգիրն հրուիրակին որ ընդ նաւին է, եւ աստ ժամանելոյն փայեկին, իսկոյն զնախապարտաստեալ կօնդակն կատարելով՝ ըստ ժամանակի պատկանաւորութեան գրել տալով գրագրին, հանգերձ ընէյիզի գրով ընդ կրունկն դարձուցանելի է զփայեկին՝ տալով զվարձն: Եւ ընէյիզն տեղւոյն ըստ ամենայնի հոգալով կառավարելոց է, յամենայն կողմանց զուն գործեալ վասն բեռանց շուտով յղել, նախ զվանքի բեռինքն, եւ այն եւս նկատմամբ ռահին եւ այլոց՝ շրջահայեցողութեամբ: Եւ ի բրբեւ զիւր հոգալիքն կատարեսցէ, որ է նախ զվանքի բեռինքն, զբրնծագիրն, զաֆարն եւայլն, զտէֆտերն բրնծագիրն յղելով ծանուցէ զպատրաստ լինելն: Եւ եթէ են պատրաստեալ եւ յոյնք ուխտաւորք եւ ոչ զայ որողայթ ի ճանապարհին՝ ի միասին երթան երկու թարգմանքն առ տեղւոյ միւսէլիմն որ նա գրէ, եւ վանք

քերու վէթիւքն գրեն Ըռէմէլեալ միւսէլիմին՝ թէ այս ինչ օր զուխտաւորքն ի Յուպիմ ընէ, եւ զնացեալ բերէ ի յիւլէմէ, եւ անդ ի մտանելն մերայնոց ի վանքն Սրբոյն Գեորգեայ՝ մեր ընէյիզն փայեկով, որպէս միւսքն, (եթէ միտաւող զան ուխտաւորքն նոցին) եւս զգիրն յէ՛ թէ անվաստ հասին, նաեւ միւսէլիմն տեղւոյն տեղւոյն միւսէլիմին գիր որ յղեն իւրն, որ եւ նա յառաւօտուն զօրովքն ելեալ մինչեւ ի սահմանն Սրբոյ Գաղաքիս զնացեալ նստելոց է, որ Ըռէմէլեալ միւսէլիմն մինչեւ ի սիւօրն բերեալ զուխտաւորս՝ տեղւոյն միւսէլիմին թէսլիմ առնելոց է եւ զառնալոց: Եւ սա Աստուծով որքան կարէ՛ ջանայ եւ խաղաղութեամբ բերեալ հասուցանէ ի Սուրբ Գաղաքս եւ ի հռչակաւոր Աթոռս: Եւ ի զայն ամենից եւ ի մտանելն ի Հոգեւոտնն՝ զքիրաճիքն բոլորն հանեն արտաքս եւ զուխտաւորքն հրաւիրեն յեկեղեցին ի դուռն, Ժե. Ժե. փարայի մօմ առեալ մեծք եւ փոքրք՝ մտանեն յեկեղեցին, ուստ արարեալ ելանեն՝ արքն ի սեղանն եւ կանայքն ի տանին վայելեն զկերակուրն եւ զըմպելին: Եւ ժամօրհնողն կամ հրաւիրակն ծանուցանէ նոցին վասն պատրաստ պահելոյ զՈւրբ Գլխագրի զհարկի զաֆարիւ, որ է գ. գ. ոսկի եւ ամէն որեւէն ճօ փարայ է, մէկ զըւ. ա-

ջանամբոյր նոյնոյ տեղւոյն, Ժ. Ժ. փառայ Սուրբ Մակարայ գերեզմանին, ա. ղըշ. Սուրբ Թարութեան գրան ընծայ, ե. ե. փարանոց մոմ Սուրբ Օհաննու աւել տարանչի եկեղեցւոյն հանդերձ ավանամբուրիւ. զտոսա պատրաստեալ՝ ի գիշերի նախկին սաղմոսին օտապաշին ձայն տվեալ բերին յեկեղեցին, դարպասնի վարդապետն գրագրիւն եւ փող տեսանոց վարդապետիւն եւ մոմճի վարդապետիւն ի վերայ փովածի նստեալ՝ առեալ զգ. գ. ոսկիքն թէ՛ կարգաւորաց, թէ տղայոյ, թէ մեծոց առհասարակ միապէս, եւ տայցէ իւրաքանչիւրոց Բ. Բ. մոմս ե. ե. փարանոցս, որոց զինքն ի մէջ գ. գ. ոսկեալն է, որ տէրունական ուխտաւորքն առեալք զմի մոմն ընդ խաչանամբուրին Սուրբ Գլխադրին եւ միւս մոմն Սուրբ Թարութեան գրան տան ընծայ՝ զկնի ծանուցմանց զորս առնեն։ Եւ ի յառաւօտս պատրիարքն Աթոռոյ ծանուցումն հարկաւորի վասն տաւոյ զվարձս գրաստուց եւ ուղտուց։ Եւ ապա զգուռն վանուց տալ փակել՝ զմեծն, եւ ի պարտիգի դուռն վասն հարկաւորութեան բանալ եւ փակել եւ ոչ տալ թոյլ ամենից մտնուին։ Եւ որքան այսպէս՝ ի Սուրբ Հրեշտակապետ պատարագ տալ մատուցանել վասն Ժողովրդեանն, զի մի եկեայցն աստ։ Եւ ապա նստել ի դարպաս. դարպասնի վարդապետն, վէքիւն եւ ամենայն ծիրուհիքն զդարպասն առեալ գրեն զտասանորդն, որ է հնգէն մէկն, զքառասնիցն վասն կենդանեաց եւ ննջեցեցոյն։ Եւ ապա հրաման տան օտապաշուն, ըստ անձին եւ ըստ նէֆէրին տնօրինեսցեն՝ զկանամբիսն եւ զբէքեարան ջոկ ջոկ մահլէշներան հանգուցանելով։ Եւ ծանուցումն պարտի առնել վասն գրվածոցն տալոյ, վասն խոստովանութեան արանց եւ կանանցն, որոց յատուկ յատուկ են խոստովանալոյք. եւ առնել զթէսքէրէսն մուծէվէլուռն որ է Ը. ղըշ. ե. փարայ, եւ ա. փարայ եւս քաղաքի դռնապանին։ Եւ պատրաստեալք հրաւիրակօքն գնան ի սուրբ Թարութիւնն՝ յորժամ բանի, եւ ժամակոյն ձայնէ, եւ զկնի ուխտաւորացն գնալոյն՝ տանելով ընդ իւրեանս Ժե. փարանոց մոմքն՝ մտանեն ի ներս։ Զթէսքիւրէյսն մեր թարգմանքն առեալ՝ զանուանան տան գրել եւ ա. ա. փարայ դռնապանին։ Մինչեւ ի Սուրբ Զա-

տիկն քանի որ մտանեն ա. ա. փարայ տան զափուռն եւ մտանեն, իսկ զկնի Սուրբ Զատիկն այլ փարայ տալ չի կայ, որ օր որ լինի Պոլսոյ նաւ։ Ուխտաւորքն որ մտանեն Սուրբ Թարութիւնն՝ պատուաւորացն մերոց մինն շուրջառով մտանէ հանդիսել ի Սուրբ Թարութիւնն, զոյգ կոչանակ հարկանեն, գիշերն անդ ի սուրբ տնօրինական տեղիքն թափօր ելանեն, որպէս յամենայն ուրբաթի, շաբաթի եւ կիրակի երեկոյեանքն, եւ յամենայն տեղիսն ծանուցանին սակաւուք աստեթեամբ. զգիշերն միան եւ ջերմիսնգութիւնս առնեն, եւ առաւօտն սուրբ պատարագն անդ պատուաւորանոյն զինի՝ գան ի Սուրբ Աթոռոս։ Եւ ի զլիաւորացն քանի մի անձինք ի պատրիարքարանն բերեալ՝ զցըքի տան եւ պատրիարքն՝ շնորհաւորէ զանուն մահանաւութեան եւ գնան ի հասարակ սեղանն, եւ անդ լաւապէս ծանուցմամբ առհասարակ ամենեցունց յոյժ շնորհակալութիւնս տալով վասն աղորմութեանց արոցն՝ շնորհաւորս արասցէ զանուն մահտեսութեանն, եւ այնուհետեւ իւրաքանչիւր զկերակրոյն պատրաստութիւնն տեսնելոց է։ Զկնի սեղանին բերեն զքանի մի անձինս զլիաւորացն ի պատրիարքարանն, ա. ա. զինի տան եւ զկնի զանկէ և վարդի ջուր ծխանելիք, եւ արձակեսցին ուրախութեամբ։ Եւ հարկաւոր ծանուցումն պարտի լինի վասն զգուշութեան բնակչաց քաղաքիս առհասարակ, վասն անից եւ տրոց, վասն պարկեշտութեամբ շրջելոյ, վասն ի մահալայս լատինաց, յունաց, հրէից եւ այլազգեաց չը շրջելոյ, յորոց մեծամեծ որոգայթք ծնանին, ի քաղաքն ի տունս չի քնանալոյ թարց գիտութեան վէքիւն, ի տեղս չի գնալ շրջիլ՝ մանաւանդ արտաքոյ քաղաքին, ի Տաճարի դրանցն զգուշանալոյ, լաթ ի մէջ վանքիս չի վանալոյ, զի ջուրն միայն ոչ բաւականանայ խմել, լաթ լլվանալոյ պարտէ՞լ զոյ, ի յօտայսն քոմուրի կամ փայտի կրակ չը գնելոյ, զի շատք մահացան, զփէնճէրէյսն բաց չը թողուլ եւ ննջել, զլուրն՝ մանաւանդ յաւուրս անձրեւաց՝ թարց եփելոյ չի խմել։ Զկնի քանի աւուրց պատուիրել վասն բերեալ էմանէթից՝ զի օրով առաջ բերցին, զի գիր պատրաստեսցին։ Ընդ այլոց ազգաց տանկաց եւ քրիստոնէից մի ինչ վիճել, զլսօսս մեծի

արքային և զայլ իրագործութիւնս մի խօսիլ, զի որդգայթ լինի: Եւ զկնի Սրբոյ Յարութեանն՝ ի Սուրբ Հրեշտակապետ, ի Սուրբ Աստուածածնի գերեզմանն, ի Սուրբ Փրկիչ, ի Սուրբ Թէոդորոս ևկեղեցին ծանուցմամբ տանել հրաւիրակոցն, ա. ա. զըշ. Ժողովել Ժ. Ժ. փարառոյ մոմս առնելով: Եւ զկնի այսց ծանուցումն հարկաւոր՝ զի կանայքն այսուհետեւ ի Սուրբ Թորոս ևկեղեցին երթիցեն Եկեղեցին, զի նոցին խոստովանահայրն քահանայաւիք ի Պօլտոյ եկեալ ուխտաւորացն սկսանին անդասել միշտ: Եւ զկնի քանի աւուրց զարսն ըստ պատկանաւորութեանն զասք զոսք յիստեղով, վաթսուցով բերեն տէֆտելով պատուի ի վերին դարպասի մեծ օտայն, երեք կամ չորս կերպ կերակրով, անուշահամ գինեաւ, կերպակերպ պաւաթներով եւ սոկէզօծ թասերով. վերջացուցեալ պատրիարքն խրախուսեսցէ եւ մեծ շնորհակալութիւնս տայցէ վասն տրոյն և ռորմուքեանցն, եւ յազգէս մերմէ եւ յամենայն այցելուոց շնորհակալութիւնս բերցէ՝ յիշելով զպարպասնին, և զառօղն և զտըղղոսն ընդ ինքնեան ուրախացուցէ եւ զկնի գոհութեանն օրհնեսցէ. Եւ իկեալ ի տանիսն զկնի լուսամանն ա. ա. զինի արծաթեայ թասերով եւ հոտաբոյր ջուր եւ օտ ծխանելիք, եւ իւրաքանչիւր ի բնակութիւնս արծակին խոր խաղաղութեամբ: Եւ զկնի յանկարծ թարց զիտեղոյ ումեք ի միում գիշերի հերիսէ եփել եւ գիշերով նախ քան զարչալոսն ուխտաւորացն կերակրելով՝ արանց եւ կանանցն, և ապա զսուրբ վանաց զդուռն տալ բանալ, զի մի այլազգիքն նեղեցոցն, զի վասն անօրինակ նեղութեանն զորս հետուն ի ՌՄԺԷ (= 1768) ամի մեծի Զատիկին, յորմէ երկուցեալք զի մի կրիցեմք զմեծագոյն ձիաս, բարձաք զպատճառն ձիասուն զհէրիսէն եւ փոխանակ արարաք զորինծայ փրկաւքն հանգերմ մտով, թէպէտ սորին խարժեմ մեծ՝ սակայն զլուր օրհնեալ ազգիս մերոյ լիցի ողջ եւ ինքեանք պայծառք, ամէն: Եւ զկնի քանի շաբաթուց ի յաւուրս յորս ոչ լիցի ցուրտ եւ անձրեւ, յորում աւուր եւ լիցի, պատշաճ թէ երկուշաբթի, թէ ուրբաթի կամ թէ յայլ աւուրս, բաց ի չորեքշաբթի օրէն, եւ լիցի օրն պահուց, եւ եւս պատշաճագոյն է՝ երեկոյեան ապգես-

ցեն քիլիսէ չաւուշիին եւ այլոց, զի եւ գրաստ ոմանց պիտոյանան, եւ առուստն զկնի սրբոյ պատարագին հիւալ գնայցեն ի Սուրբ Ղազարոս եւ անտի ի Սուրբ Համբարձում, որ թապաւնք կային վասն հասարակ միաբանից՝ միք բարձաք զայն եւ Աստուծով հոգամք այլ իմն կերպիւ: Ի մէջ Սուրբ Յակոբայ նախ քան զգնալն հարկաւոր է ծանուցումն՝ որ ընդ ինքեանս զգրան, զխարաւի գրեանս եւ զայլս տալ պիտիս չտանել, նաեւ ոչ շատ փողս, միայն ի. կամ ը. փարոյս, ա. ա. փարայ Գրիստոսի նստեալ քարի մօտն զաֆար տալոց են, ա. ա. փարայ Սուրբ Համբարձում, եւ ի յայս երկու տեղիքս ե. ե. փարանոց մոմս առնելոց: Եւ ի Գալիլեայէ իջանելով ի Սուրբ Աստուածածնի գերեզմանն, զուխտըն իւրեանց կատարելով՝ ի գրսէն գան Աստուծով խաղաղութեամբ ի սուրբ Գահ: Թէպէտ նախ չորեքշաբթի օրեր գնային, սակայն յոյժ սխլէթ լինելով ուխտաւորաց եւ միաբանից՝ վասն որոյ այսպէս սահմանեցաք Աստուծով ի ՌՄԺԷ թըվին: Իսկ եթէ յաւուրս պահուց զպիլիցի՝ նախ ի Սուրբ Աստուածածնի զսուրբ պատարագն մատուցեն եւ ապա անտի եկեալ գնացեն ի Սուրբ Համբարձում եւ ապա ի Ղազարոսի գերեզմանն եւ անտի ի Ս. Գահ: Վասն ճահիլից եւ այլոց զսասան չէ պարտ պակասեցուցանել զի մի սանձարձակք լիցին: Ի տօնի Փրիլպպոսի առաքելոյն գաւթտէրն քառասնիցն ընթեանի է, եւ ապա Յիսնակաց պահուց առաջին շաբաթով ելանելոյն շաբաթի երեկոյեանն սկսանելի է իւրազգիին, որ ճառայ սանն, որոց գինն մէկ մէկ զէնջիրի ոսկի է, որ ի կիրակի առաւօտն գտանող մեծաւորն զկնի զգրեալսն ընթեանից եւ (որ օրէն էր գ. գ. ոսկի գրիլ՝ յաւուրս մեր գ. գ. ոսկի գրիցին առին եւ առնեն ի մէնջ, Տէր ընկալցի, իսկ ուխտաւորացն կ. կ., Ժ. Ժ., ի. ի. ս. ս. այլն ըստ կարողութեանն անօրինեցին) ծանուցանելոց է, զի ամենեպէս գրիաւք տալոց են որ նօքք վառեսցին անշիջանելի կանթեղուքն, եւ կարգեսցէ զմինն ի կարգաւորաց ի վերայ եւ զիշխանս երկու կամ երեք զավղիմալք եւ յորդորիչք ընդ վարդապետին: Սակայն ի բազում աւուրս վէջին, դարպասնի վարդապետն ծիրունեանք նստելոց եւ խիստ մուգիաթ

լինիլոց է զի արգիւնաւորեսցի, եւ Տէր
ամենից կարողութիւն տացէ, եւ ի բազ-
մանաւ փողին բերեալ առաջի ծերունաց
վերակացուն մեծաւորին թէսլիմ առնեն
եւ ի մէջ տէֆտէրին իւրեանց տան դալէ-
մով նորին գրհլ, որ ի վերջն՝ զկնի սրբոյ
Զատիկին տէֆտէրն հիսապելով զըրուրն
թէսլիմ առնելոյն հետեւ Հոգւոց եւ շնոր-
հակալութիւն եւ մէկ գառնուկ մի գլխեաւ
պարգեւ, զի ի պարտեզն զնացեալ նստցին
եւ ուրախացին: Սուրբ Ստեփաննոսի եւ
Դանիէլի գրեանց, սուրբ խաչն ի Սուրբ
Աթոռս կամ ի Սուրբ Մնունդն ի ջուրն
ձգելոյ եւ հանելոյ, Տառնընդառաջին իշ-
խանաց ք. ք. ոսկիքն ի մէջ այս իւղագինս
մտանիլոց է, եւ մոմի գին Տառնընդա-
ռային հանելով եւ մոմհիին տալով զմիաց-
եալն գրեն ի տէֆտէրն: Եթէ Սուրբ Յա-
րութեան զրան բացող լինի՝ ըստ ժամա-
նակին տնօրինեցէ պատարարզն հաշուե-
լով զամենայն, եւ իւրն զ. զ. ոսկի ժա-
մուց, Սուրբ Յարութեան ք. կամ ա. ոսկի
եւ ք. զըշ. ի մոմ, այն աւուր ժամարարին
լ. փարայ, սեղանն մոմ եւ փարայ բաժա-
նել, հանգստեան շարական եւ Աւետարան
կարդալ՝ երեքնիւնով զժամնացումն: Զկնի
Հոգւոցին, եւ երբ այր իցէ՝ զմի գաւաթ
գինի տալ եւ ապա ի պատրիարգարանն
բերել, Սուրբ խաչիւս, նշխար տալ, զկնի
գինւոյ բերան լուսալին, զհսկէին, ջրին եւ
ծխանելիացն եւ ապա գնալ ի տունս իւր-
եանց: Ի միտ առէք վասն Աստուծոյ լինի,
հասարակ զրան բացման մի հետեւիք, այս-
ինքն հասարակ հացկերութիւ, եւս եթէ
ուխտաւորքն յատուկ ի տեղս յորդորմամբ
քառասնից բերեն՝ զկէսն ժամարարացն
տամ, նոյնպէս եւ ինքեանք արասցեն,
ապա թէ գաղեսցեն՝ լլցին պարտուկաճ:



ՆՕԹՔ ԵՒ ՆԻՇՔ

Նախորդ ամառան ընթացքին, Ս. Աթոռոյս
հովանւոյն ներքեւ ընդունուած այցելութիւն-
ներուն ամենէն շահեկաններէն մին եղաւ այն՝
զոր գերման մեծանուն գիտնական մը, Տօքթ.
Յոհանէս Վօլֆ, տուաւ մեզի: Մասնագէտ միջ-
նագարեան երաժշտութեան, տնօրէն Պերլինի
պետական մատենադարանի երաժշտական բա-
ժինին, հեղինակ է նոյն ատեն իր հիւղին վերա-
բերեալ կարեւոր գործերու, եւ ստորագրած է
մասնագիտական ուսումնասիրութիւններ՝ գեր-
մաներէն Հանրագիտարաններու մէջ: Քանի մը
ուրիշ մասնագէտներու հետ շարահիւստած ըլլա-
լով եղբայրս, տեղւոյն ազգային արեւելեան ե-
րաժշտութեան բարեկարգական ձեռնարկի մը
իւր աշակցութիւնը բերելու համար, անցած էր
Ս. Գաղաթ, եւ օգտուելով պատահութեան,
փափաքէր էր գաղափար մը կազմել մեր ազգա-
կին եկեղեցական երաժշտութեան մասին: Ան-
նապէս ծանօթ է եղած կոմիտաս վարդապետի,
որուն մեծ տաղանդին հիացող մը, խորապէս
տպաւորուեցաւ՝ իմանալով ահոր ներկայ ցա-
ւագին դուստրիւնը: Աւելի քան տասն օրեւ,
գրեթէ ամէն օր զբաղեցաւ մեր երաժշտութեան
ուսումնասիրութեամբ, և քանի մը անգամ ներ-
կայ գտնուեցաւ մեր եկեղեցական պաշտամունք-
ներուն: Իր տեսութեամբ՝ մեր ներկայ հրօնա-
կան երգը, իր բոլոր ձևերուն մէջ եւս թէեւ կը
ցուցնէ ինքնուրոյն նկարագիր մը. բայց չի ներ-
կայացանք խորագոյն հնուցիկ մը զըրոյմը, մաս-
նաւորաբար ոչինչ կայ ահոր մէջ իր միշնա-
գրեան յատկանիւ: Գաղափար կըցաւ կազմել
փոքր ի շատ մեր ներկայ գրեթէ բոլոր պատա-
րագներուն մասին, և աւելի անոնց վերաբեր-
մամբ է անշուշտ իր նկատողութիւնը: Ու զեռ
կը կարծեմք որ եթէ ներքէ իր ժամանակը եւ
կարենար աւելի երկարօրէն զբաղիլ պատարագի
երգերէն արտաքին մեր միւս Հայաստաններու ե-
ղանակներով, պիտի կարենար հաւանաբար աւելի
որոշ կերպով արտայայտուիլ մեր բնիկ եկեղե-
ցական երաժշտութեան մասին:

Պատարագներու կարգին, Տօքթ. Վօլֆ մա-
սամբ ծանօթացաւ նաև Զուլայի Պատարագին,
զոր կալկաթայի հանրաժանութ արուեստագէտ
հայուհին՝ Օր. Էմի Արքար տարիներ առաջ դաշ-
նաւորած է, ծայնագրած և հրատարակած է: Այս
այն պատարագն է զոր կոմիտաս վարդապետ ևս
գնահատած է գիտնաբար, և ընդհանուր առ-
մամբ գործածած է իւրեկ հիմնական եղանակ իր
պատարագին: Հետաքրքրական է գիտել որ գեր-
ման մասնագէտը այդ պատարագը շատ աւելի
յատկանշական գտաւ իւրեկ վաղնջականութիւն
և հայկական նկարագիր ունեցող եղանակ, և հա-
մատաբար աւելի գերծ միացած օտարախառն
ազգեցութիւններէ: Համաթեմամբ վեր կ'առնենք
գիտնական Տօքթորին այս մասանշուժը, ըսե-